

УДК 616.33-002.44-071-053.2:612.884

Т. В. Сорокман
С. В. Сокольник
М. Г. Гінгуляк
Л. В. Швигар

ХАРАКТЕРИСТИКА БОЛЬОВОГО СИНДРОМУ В ДІТЕЙ, ХВОРИХ НА ВИРАЗКОВУ ХВОРОБУ

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

Ключові слова: діти, виразкова хвороба, больовий синдром.

Резюме. Наведена характеристика больового синдрому в дітей, хворих на виразкову хворобу віком 7-17 років. Встановлено, що найбільш часто біль локалізувався в пілородуоденальній ділянці, носив тупий, ниючий характер. Інтенсивність болю залежала від тривалості хвороби, статі, локалізації виразки. Вірогідної різниці в характері болю в дітей залежно від наявності *H. pylori* не виявлено.

Вступ

Основною нозологічною формою сучасної гастроентерології і найбільш серйозною патологією гастроуденальної ділянки залишається виразкова хвороба (ВХ), яка поєднує в собі, як правило, найвищий прояв хронічного запального процесу з деструкцією слизової оболонки шлунка або дванадцятипалої кишки. Провідним синдромом ВХ є больовий. Для виразки гастроуденальної ділянки характерний сезонний ритм больового синдрому [1, 3]. Причиною виникнення болю варто вважати рухові порушення шлунка й дванадцятипалої кишки [4]. Оцінка відчуття болю, його виразність залежить від особливостей особистості й психічної налаштованості хворого [2, 5].

Мета дослідження

Провести оцінку больового синдрому в дітей, хворих на виразкову хворобу.

Матеріал та методи

Детальне клінічне обстеження проведено у 150 дітей, хворих на ВХДПК, віком 7–8 років, яким проводилося комплексне клінічно-лабораторне та інструментальне обстеження. При проведенні клінічного дослідження особливу увагу приділяли вивченню таких ознак больового синдрому: локалізація, термін появи, залежність від прийому їжі, тривалості захворювання та пори року тощо.

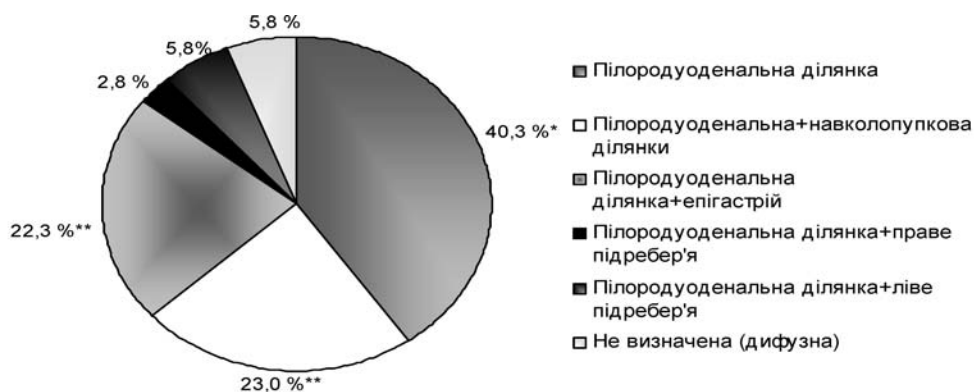
Результати дослідження статистично оброблені за допомогою пакетів комп'ютерних програм "STATISTICA" for Windows 8.0.0. (SPSS I.N.C.; 1989-1997), "STATISTICA V.6.0" (Stat Soft Inc; 1984-1996). Використані статистичні модулі «Основи статистики», «Кореляційний аналіз». Вірогідність відмінності між відносними величинами визначалася методом кутового перетворення Фішера - Рф.

Обговорення результатів дослідження

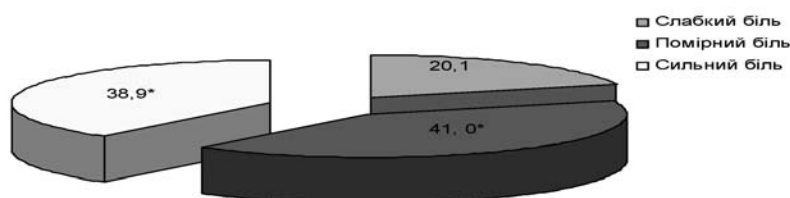
Найбільш часто біль локалізується ізольовано в пілородуоденальній ділянці ($\phi=2,34$, $p<0,05$) та в комбінації із навколопупковою ділянкою ($\phi=2,29$, $p<0,05$) і правим підребер'ям ($\phi=2,34$, $p<0,05$). Локалізація больового синдрому представлена на рисунку 1.

У дітей 7-11 років вірогідно частіше виявляли поєднану локалізацію болю, що виникав переважно у пілородуоденальній і навколопупковій ділянках ($(53,2\pm 7,9)\%$, $\phi=2,29$, $p<0,05$) та з однаковою частотою у пілородуоденальній ділянці і правому підребер'ї ($(15,6\pm 3,9)\%$) та ізольований біль у пілородуоденальній ділянці ($(15,6\pm 3,9)\%$; у дітей 12-18 років – у пілородуоденальній ділянці ($(47,7\pm 8,3)\%$, $\phi=2,32$, $p<0,05$) та в поєднанні з правим підребер'ям ($(24,3\pm 7,5)\%$, $\phi=2,23$, $p<0,05$).

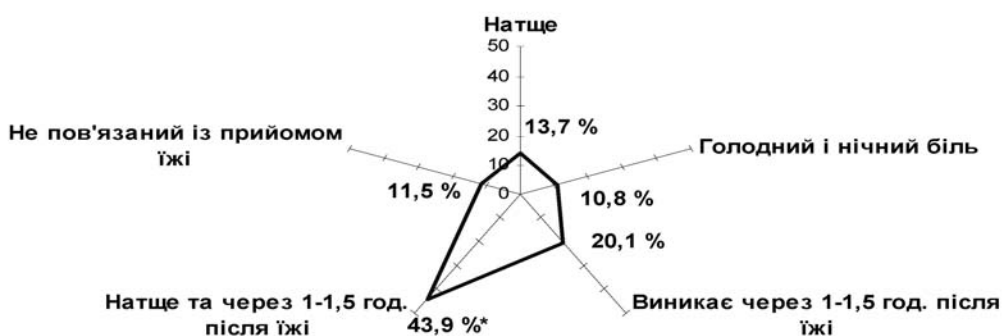
У переважної більшості дітей біль носив тупий, ниючий характер ($(69,8\pm 8,5)\%$), біль іншого характеру зустрічався у $(30,2\pm 4,9)\%$ дітей, $\phi=2,51$, $p<0,05$, серед них майже з однаковою частотою реєструвався пекучий ($(12,2\pm 3,1)\%$) та переймоподібний ($(10,8\pm 3,2)\%$) біль і лише $(7,2\pm 2,8)\%$ дітей не могли охарактеризувати біль. Як у підгрупі дітей 7-11 років, так і у підгрупі 12-18 років вірогідно частіше біль носив ниючий характер ($(53,1\pm 4,9)\%$ та $(74,8\pm 2,8)\%$ відповідно, проте в старшій віковій підгрупі частота була вірогідно більшою ($\phi=2,18$, $p<0,05$). Така ж закономірність спостерігалася і залежно від тривалості захворювання: ниючий характер болю відзначали у $(74,5\pm 6,9)\%$ дітей із тривалістю захворювання до 1 року, у $(79,0\pm 7,2)\%$ дітей, що хворіють 1-3 роки ($\phi=1,01$, $p>0,05$) та у $(92,6\pm 6,8)\%$ дітей, що хворіють понад 3 роки ($\phi=1,02$, $p>0,05$). Варто зауважити, що хлопчики у 2,3 рази частіше, ніж дівчатка скаржилися на біль переймоподібного характеру ($\phi=1,99$, $p<0,01$). Вірогідної різниці в характері

Рис. 1. Локалізація болювого синдрому в дітей, хворих на виразкову хворобу дванадцятипалої кишки. Примітки: 1. * - різниця вірогідна щодо решти локалізації болювого синдрому, $p < 0,05$; 2. ** - різниця вірогідна щодо локалізації болювого синдрому в пілородуоденальній ділянці та епігастрії; у пілородуоденальній ділянці та лівому підреб'ї й не визначеній (дифузній) локалізації, $p < 0,05$ $p < 0,05$.

Рис. 2. Інтенсивність болювого синдрому в дітей, хворих на виразкову хворобу дванадцятипалої кишки. Примітка. * - різниця вірогідна щодо слабого болювого синдрому ($p < 0,05$)

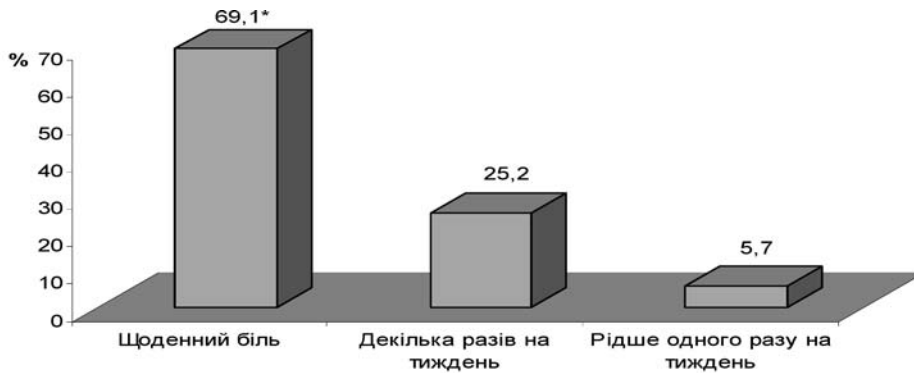

Рис. 3. Характеристика болювого синдрому залежно від часу його появи. Примітка. * - різниця вірогідна щодо решти показників ($p < 0,05$)

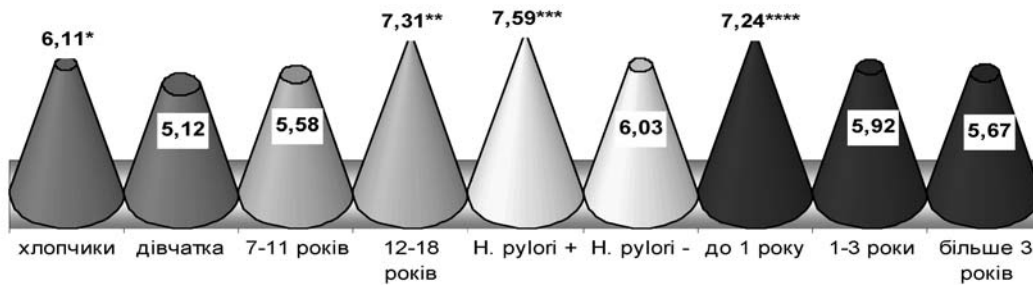
болю в дітей залежно від наявності Н. рулогі не виявлено – біль ниючого характеру реєструвався у (78,1±6,8) %, переймоподібний - у (21,8±2,9) %, $\varphi=2,46$, $p < 0,05$), тобто дещо вища його частота ніж у підгрупі дітей із Н. рулогі-неасоційованою ВХДПК (18,1±1,9) %, $\varphi=1,02$, $p > 0,05$. За ступенем інтенсивності болювий синдром у дітей із ВХ майже в однаковій мірі був сильним та помірно вираженим ((38,9±4,6) % та (41,0± 4,6) %, $\varphi=1,02$, $p > 0,05$), рисунок 2.

Відзначено, що у (73,1±3,4) % хворих із тривалістю ВХ до року біль був інтенсивний, тоді як серед дітей із тривалістю перебігу даної патології понад 3 роки інтенсивний біль у животі виявлявся тільки у ((40,7±9,2) %, $\varphi=2,18$, $p < 0,05$)), що пояснюється збільшенням порогу болювої чутливості серед тривалохворюючих дітей.

Існують тісні кореляційні зв'язки між інтенсивністю болю і тривалістю ВХ. Встановлено зворотній вірогідний кореляційний зв'язок між інтен-

Рис. 4. Частота появи болювого синдрому в дітей із виразковою хворобою дванадцятипалої кишки.
Примітка. * - різниця вірогідна щодо решти показників ($p < 0,05$)

Рис. 5. Загальний болювий індекс у дітей, хворих на виразкову хворобу.

Примітки. 1. * - різниця вірогідна щодо дівчаток ($p < 0,05$); 2. ** - різниця вірогідна щодо дітей 7-11 років ($p < 0,05$); 3. *** - різниця вірогідна щодо дітей із відсутністю *H. pylori* ($p < 0,05$); 4. **** - різниця вірогідна щодо дітей із тривалістю захворювання 1-3 роки та більше 3 років ($p < 0,05$)

сивністю болювого синдрому та тривалістю захворювання ($r = -0,62$, $p < 0,05$). Оцінка ступеня інтенсивності болювого синдрому залежно від статі показала вірогідне переважання серед хлопчиків сильного болювого синдрому ($88,3 \pm 6,9$) % порівняно із дівчатками ($32,2 \pm 5,3$) %, $\phi = 2,56$, $p < 0,01$, яких вірогідно частіше турбував біль помірної інтенсивності ($64,5 \pm 4,1$) %, $\phi = 2,27$, $p < 0,05$). У дітей із *H. pylori*-асоційованою ВХДПК біль носив більш інтенсивний характер ($\phi = 1,52$, $p < 0,05$). У 43,9 % хворих біль виникав натще та через 1-1,5 години після вживання їжі (рис. 3). Біль, що з'являвся натще, відзначений у ($41,2 \pm 3,8$) % дітей із тривалістю хвороби до року. Із збільшенням тривалості перебігу ВХ хворі відзначали появу болювих відчуттів ще й через 1-1,5 години після прийому їжі ($(71,9 \pm 9,8)$ %, $\phi = 2,13$, $p < 0,05$). Вірогідної різниці у часі виникнення болювого синдрому залежно від статі ($\phi = 1,02$, $p > 0,05$) та наявності *H. pylori* не встановлено ($\phi = 1,05$, $p > 0,05$).

Біль у животі в дітей із ВХ виникав щодня у ($69,1 \pm 8,3$) %, декілька разів на тиждень у ($25,2 \pm 7,9$) %, $\phi = 2,12$, $p < 0,05$ та рідше одного разу на тиждень у ($5,7 \pm 4,4$) %, $\phi = 2,93$, $p < 0,01$, рисунок 4.

Варто зазначити, що з віком частота появи болю збільшувалась ($r = 0,75$, $p < 0,01$): щоденний біль турбував дітей старшої вікової підгрупи вірогідно частіше, ніж молодшої ($(79,4 \pm 11,2)$ % та ($34,4 \pm 4,8$) % відповідно, $\phi = 1,46$, $p < 0,05$); тоді як у дітей 7-11 років частіше ніж у дітей 12-18 років діагностувався біль, який виникав декілька разів на тиждень ($(56,2 \pm 6,9)$ % та ($15,9 \pm 2,1$) % відповідно, $\phi = 1,31$, $p < 0,05$). Для хворих із *H. pylori*-асоційованою ВХ характерна вірогідно вища частота болю: щодня біль хвилював ($74,8 \pm 4,9$) % дітей, тоді як у групі із *H. pylori*-неасоційованою ВХ ($44,4 \pm 3,2$) % дітей, $\phi = 1,84$, $p < 0,05$. Вірогідного зв'язку частоти появи болювого синдрому з тривалістю захворювання ($\phi = 1,03$, $p > 0,05$) та статтю ($\phi = 1,01$, $p > 0,05$) не виявлено. Тривалість болювого синдрому в переважній більшості дітей становила від 30 хвилин до 1 години ($82,7 \pm 5,8$) %, тоді як короткочасний біль реєструвався тільки у ($17,3 \pm 5,8$) %, $\phi = 2,34$, $p < 0,05$. У дітей 12-18 років вірогідно частіше спостерігався біль тривалістю від 30 хв до 1 години ($94,4 \pm 10,3$) %, а короткочасний у ($5,6 \pm 1,0$) %, $\phi = 2,34$, $p < 0,05$.

Відмінностей у тривалості болю в дітей залежно від наявності *H. pylori* ($\phi = 1,03$, $p > 0,05$), статі

($\varphi=1,0$, $p>0,05$) та тривалості захворювання ($\varphi=1,04$, $p>0,05$) не встановлено. У 52,5 % дітей біль зникав після вживання їжі, 34,6 % дітей потребували вживання антисекреторних засобів та лише у 12,9 % хворих біль проходив самостійно. Зникнення больового синдрому як у дітей 7-11 років ((59,4±6,2) %), так і 12-18 років ((50,5±5,4) % частіше відзначалося після вживання їжі, тоді як самостійно біль зникав тільки у (8,4±2,1) % дітей 7-11 років та вірогідно частіше у дітей 12-18 років (28,1±4,1) %, $\varphi=2,34$, $p<0,05$; у (41,1±3,8) % хворих віком 12-18 років та лише у ((12,5±1,9) %, $\varphi=2,43$, $p<0,05$) біль купувався прийомом антисекреторних засобів. Причому зі збільшенням тривалості захворювання зменшення проявів больового синдрому частіше купувалося лише вживанням антисекреторних засобів ($r=2,15$, $p<0,05$). Крім того, встановлено позитивний вірогідний кореляційний зв'язок між інфікуванням *H. pylori* та зменшенням больового синдрому зі вживанням медикаментозної терапії ($r=2,15$, $p<0,05$). Проте, вірогідної залежності між факторами, що полегшують біль та статтю не виявлено ($\varphi=1,02$, $p>0,05$). Зникнення больового синдрому як у дітей 7-11 років ((59,4±6,2) %), так і 12-18 років ((50,5±5,4) % частіше відзначалося після вживання їжі, тоді як самостійно біль зникав тільки у (8,4±2,1) % дітей 7-11 років та вірогідно частіше у дітей 12-18 років (28,1±4,1) %, $\varphi=2,34$, $p<0,05$; у (41,1±3,8) % хворих віком 12-18 років та лише у ((12,5±1,9) %, $\varphi=2,43$, $p<0,05$) біль купувався прийомом антисекреторних засобів. Зі збільшенням тривалості захворювання зменшення проявів больового синдрому частіше купувалося лише вживанням антисекреторних засобів ($r=2,15$, $p<0,05$). Крім того, встановлено позитивний вірогідний кореляційний зв'язок між інфікуванням *H. pylori* та зменшенням больового синдрому зі вживанням медикаментозної терапії ($r=2,15$, $p<0,05$). Вірогідної залежності між факторами, що полегшують біль та статтю не виявлено ($\varphi=1,02$, $p>0,05$). Бальна оцінка больового синдрому показала (рис. 5), що загальний больовий індекс найвищий у дітей із *H. pylori*-асоційованою ВХ ((7,59±0,06 у дітей із *H. pylori*-асоційованою ВХ та 6,03±0,09 у дітей із *H. pylori*-неасоційованою ВХ, $p<0,05$), у старшій віковій підгрупі (7,31±0,09 у підгрупі дітей 12-18 років та 5,58±0,04 у підгрупі дітей 7-11 років, $p<0,05$), хлопчиків (6,11±0,08 у хлопчиків та 5,12±0,03 у дівчаток, $p<0,05$) та із тривалістю захворювання до року (7,24±0,05 із тривалістю до 1 року та 5,67±0,06 із тривалістю більше 3-х років, $p<0,05$).

Висновок

Проведений аналіз характеристики больового синдрому виявив його гетерогенність в дітей, хворих на виразкову хворобу, що необхідно враховувати при призначенні лікування.

Перспективи подальших досліджень

Вивчення особливостей больового синдрому в дітей, хворих на виразкову хворобу, залежно від наявності супутньої патології, поєданого впливу різних чинників є перспективним щодо розробки методів лікування даної патології.

Література. 1. Артемьев Е. Н. Особенности клинического течения семейной язвенной болезни / Е. Н. Артемьев, М. О. Вильдт // Клиническая медицина. – 2006. - №1. – С. 10-13. 2. Асаулук И. К. Комплексное лечение язвенной болезни с дифференцированным применением нетрадиционных физиотерапевтических методов / И. К. Асаулук, М. П. Бойчак, Л. Ф. Голик // Лікарська справа. – 2007. - №10-12. – С. 119-122. 3. Белоусов Ю. В. Язвенная болезнь двенадцатиперстной кишки и желудка у детей: механизмы формирования, клиника, диагностика и лечение: Методические рекомендации / Ю. В. Белоусов. - Одесса, 2006. - 30 с. 4. Гриневич В. Б. Особенности язвенной болезни, не связанной с *Helicobacter pylori* / В. Б. Гриневич, Ю. П. Успенский // Терапевтический архив. – 2008. - №2. – С.24-27. 5. Сорокман Т.В. Клинические варианты язвенной болезни в детей / Т.В.Сорокман // Клиника. -2011. -№2. -С.67-69.

ХАРАКТЕРИСТИКА БОЛЕВОГО СИНДРОМА У ДЕТЕЙ С ЯЗВЕННОЙ БОЛЕЗНЬЮ

*Т. В. Сорокман, С. В. Сокольник,
М. Г. Гингуляк, Л. В. Швыгар*

Резюме. Приведенная характеристика болевого синдрома у детей, больных язвенной болезнью в возрасте 7-18 лет. Установлено, что наиболее часто боль локализуется в пилородуоденальной области, носит тупой, ноющий характер. Интенсивность боли зависела от продолжительности болезни, пола, локализации язвы. Достоверной разницы в характере боли у детей в зависимости от наличия *H. pylori* не обнаружено.

Ключевые слова: дети, язвенная болезнь, болевой синдром.

DESCRIPTION OF A PAIN SYNDROME IN CHILDREN WITH PEPTIC DISEASE

T.V.Sorokman, S.V.Sokolnyk, N.G.Gingulyak, L.V.Shvugar

Abstract. Description of pain syndrome in children with peptic ulcer at the age of 7-17 years has been adduced. It has been established, that more pain is located in pyloroduodenal area, has a dull, aching character. Pain intensity depended on the duration of the disease, gender, ulcer localization. Reliable difference in the nature of the pain in children depending on the presence of *H.pylori* has not been found.

Key words: children, peptic ulcer, pain.

Bukovyna State Medical University (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. - 2013. - Vol.12, №2 (44). - P.165-168.

Надійшла до редакції 17.05.2013

Рецензент – проф. І.А.Плещ

© Т.В.Сорокман, С.В.Сокольник, М.Г.Гингуляк, Л.В.Швыгар, 2013